

Doc. P. Starcs

Latvijas lauksaimniecības turpmākais virziens

L'orientation nouvelle dans
l'agriculture de Lettonie.

1930. gadā

1985

2005-5
L 276

L
33

Izvilums no Lauksaimniecības
mēnešraksta 1930. gada № 8.

291905

Doc. P. Starcs

Latvijas lauksaimniecības turpmākais virziens

L'orientation nouvelle dans
l'agriculture de Lettonie.

V4010

J. Osīts.

1930. gadā

Latvijas Nacionālā
BIBLIOTĒKA

0305045531

Latviešu Zemnieku Savienības
spiest. Rīgā, Elizabetes ielā 14-a

Latvijas lauksaimniecības turpmākais virziens.

1. Mūsu lauksaimniecības līdzšinējais virziens.

Pagājušo gadu desmitu laikā mūsu lauksaimniecība ir piedzīvojusi vairākas virziena maiņas. Pēdējos gadu desmitos ir dominējis lopkopības-lauksaimniecības virziens. Tiklīdz Latvijā sākās moderno lauksaimniecības veicināšanas paņēmieni pielietošana, visi tie tika ievadīti jaunā lopkopības-piensaimniecības virzienā. Mūsu pirmo agronomisko darbinieku enerģija pilnā mērā tika veltīta lopkopības un piensaimniecības attīstības veicināšanai. Šim darbam bija lieli un svētīgi panākumi. Ļoti plašas lauksaimnieku aprindas pieslējās jaunam virzienam un ar lielu enerģiju likās uz tā izkopšanu. Nedaudzos pēdējos gados pirms pasaules kara mūsu zeme pārklājās ar diezgan biezu lauksaimniecības organizāciju tīklu, kuŗas strādāja lopkopības attīstīšanas darbā. Pasaules karā sākoties, mums bija jau tik liels piena lopu pārraudzības biedrību skaits, ka varējām jau uz to būt lepnī. Tāpat sekmīgi sāka dibināties kopmoderniecības, un karā sākoties to skaits jau bija sasniedzis 88.

Saimniecības, kuŗas pārgāja uz šo jauno virzienu, guva labus panākumus, jo lopkopības produktu cenas turējās puslīdz apmierinošā augstumā un lopkopji, ja arī neguva lielu peļņu, tak saimniekot varēja bez sevišķām grūtībām; lopkopības virziena saimniecības par krīzi nežēlojās. Kad lopkopības-piensaimniecības virziens gāja savā triumfa gaitā, mūsu zemi pārsteidza pasaules karš, kuŗš ar visām tam sekojošām perturbācijām nodarīja mūsu lauksaimniecībai briesmīgu postu un zaudējumus. Miera laika apstākļiem iestājoties, nenogurstošie lauksaimnieki stājās no jauna pie darba, lai iz-

labotu kara postījumus un veidotu tālāk savas saimniecības, ejot pretī iespējami lielākai pilnībai. Līdz ar to no jauna pacēlās jautājums par lauksaimniecības turpmāko virzienu. Pēc miera laika apstākļu iestāšanās uz dažiem gadiem mūsu lauksaimnieku uzmanību ar savām izdevīgām cenām saistīja linkopība un graudkopība. Bet linu un labības cenas drīz nokritās un atkal visā savā spožumā izcēlās lopkopības un piensaimniecības priekšrocības.

Agronomiskie darbinieki ar visu savu darba sparū likās uz lopkopības un piensaimniecības veicināšanu. Kā agronomiskie darbinieki, tā arī paši lauksaimnieki un to organizācijas attīstīja šai virzienā tik enerģisku darbību, ka nedaudzos gados mēs sasniedzām tīri apbrīnošanas cienīgus rezultātus. Pāris gados, tikpat kā no zemes izauga biezs koppienotavu tīkls, noorganizējās sviesta eksports un sāka augt ar apbrīnošanas cienīgu ātrumu. Tikpat strauji sāka attīstīties bekona ražošana. Piedalīšanās piena lopu pārraudzības biedrībās palika tik dzīva, ka pārraagamo piena lopu skaita ziņā mēs ieņemām vienu no pirmām vietām Eiropā. Tāpat ātri izveidojās vaislas lopu staciju tīkls, attīstījās vaislas lopu eksports. Ar vārdu sakot, pēckara gados pie lopkopības un piensaimniecības attīstības strādāts ir ar lielu enerģiju un panākumi ir jāuzskata par ļoti apmierinošiem. Ja ņem vērā, ka lauksaimniecības attīstība ir salīdzinot gaus process, tad mūsu lopkopības un piensaimniecības pēdējo gadu attīstības ir jāuzskata par ļoti apmierinošu.

Bet līdztekus lopkopības attīstībai dzīve izvirzīja arī citas nopietnas lauksaimniecības problēmas, uz kurām vajadzēja rast atbildi. Pašos pirmos pēckara gados mums vajadzēja noskaidrot savas attiecības pret pārējām galvenām lauksaimniecības nozarēm — linkopību un graudkopību. Pirmos gados pēc Latvijas valsts nodibināšanās linkopība spēlēja ļoti nopietnu lomu gan kā ienākumu avots pašai lauksaimniecībai un valstij, gan kā ievērojamus eksporta produktus ražojoša nozare, kura palīdzēja rast līdzsvaru mūsu ārējās tirdzniecības bilanci valsts pirmos pastāvēšanas gados, kamēr vēl nebija attīstīties un izveidojies citu produktu eksports. Svarīgās lomas dēļ, ko linkopība spēlēja pirmos mūsu valsts pastāvēšanas gados, to uzskatīja par svarīgu un veicināšanas cienīgu nozari. Bet drīzi vien linkopībai iestājās grūtas dienas. Miera laika apstākļiem nodibinoties, cenas stipri nokritās, bet tai pašā laikā sāka katastrofiski celties strādnieku algas. Pie zemām cenām un dārgā darba spēka linkopība palika neienesīga un sāka sašaurināties. Tās atbalstīšanai un nostiprināšanai netika sperti pietiekoši enerģiski soļi, bet linu monopolu līdz pašiem beidzamajiem gadiem izlietoja kā diezgan nopietnu

valsts ienākuma avotu. Kā sekas no visa tā iznāca linkopības lomas sašaurināšanās. Šī kultūra noturējās tikai apvidos ar lētu darba spēku, kā Latgalē, un saimniecībās, kur šīs kultūras darbus varēja veikt saimnieka ģimenes locekļi, tikai mazos apmēros izlietojot dārgo algoto darba spēku. Tādēļ arī šī kultūra savā attīstībā ir it kā sastingusi, sējumu platība turas apakš pirmskaņa līmeņa un pašos pēdējos gados vēl it kā sašaurinājas.

Vēl nopietnāks priekš mūsu lauksaimniecības bija graudkopības jautājums. Kad labības cenas pasaules tirgū sāka katastrofiski kristies, tad mums, gribot negribot, vajadzēja noskaidrot savas turpmākās attiecības pret šo kultūru. Pēc labības cenu nokrišanas pasaules tirgū pie mums sāka lielā daudzumā importēt lētu labību, kuŗu izlietoja kā cilvēku uzturam, tā arī dzīvnieku barībai. Līdz ar to palika skaidrs, ka mūsu graudkopība nespēj izturēt brīvu konkurenci ar lēto importēto labību, ka graudkopība pie mums var sekmīgi attīstīties tikai tādā gadījumā, ja valsts uzņemas to sargāt ar viena vai otra paņēmiena palīdzību pret citu zemju konkurenci. Gan pacēlās balsis par to, ka graudkopības izkopšana mums ir nepieciešama un tādēļ to vajag sargāt un radīt tās attīstībai labvēlīgus apstākļus, bet graudkopības aizstāvju bija maz, viņu balss netika uzklautā. Vairums stāvēja par to, ka graudkopības aizsardzība nav vajadzīga, ka labības sadārdzināšana runātu pretī pašas lauksaimniecības interesēm. Mūsu lauksaimniecībai esot izdevīgs tāds stāvoklis, ka no ārzemēm plūst iekšā lēta labība, jo lauksaimnieki to varot izlietot kā spēka barību lopiem piena vai bekona ražošanai un uz šās lētās importa labības pārstrādāšanas gūt labu peļņu. Tāpat arī iekšzemē audzēto labību nebūt neesot nepieciešami pārdot, bet daudz izdevīgāk to izbaŗot pašu saimniecībās lopiem. Graudkopības pretinieki guva virsroku un mūsu agrārā politika aizgāja šai virzienā, tā atteicās no graudkopības sargāšanas pret svešu zemju lētas labības konkurenci un tikai kviešus aplika ar nelielu ievadmuitu un pie tam galvenā kārtā fīskālos nolūkos. Tikai jaunākā laikā arī mieži un auzas dabūja 3 santīmi uz kilogramu lielu muitas aizsardzību. Līdz ar grūtību rašanos linkopības attīstībai un atsalcīšanos no graudkopības aizsardzības visai mūsu lauksaimniecībai tika piedots šauri vienpusīgs lopkopības-piensaimniecības virziens. Šai virzienā mēs tagad būsīm strādājuši jau tuvu pie desmit gadu un tādēļ ir vietā pacelt jautājumu, par cik šis virziens ir praksē attaisnojis uz viņu liktās cerības, vai mēs varam turpināt strādāt līdzšinējā virzienā, jeb vai mums ir jāmeklē kādi jauni ceļi un ieņemta virzienā kas jāgroza vai jālabo.

Kā jau agrāk aizrādīts, darbs lopkopības un piensaimniecības attīstībā ir bijis ļoti sekmīgs, un mēs ar mierīgu sirdi varētu strādāt tālāk šai pašā virzienā, ja mūsu lauksaimniecība nepārdzīvotu tik lielas grūtības, kādās tā patiesībā pašlaik atrodas.

Un taisni šīs lauksaimniecības pārdzīvojamās lielās grūtības, šī asā krīze spiež mūs nopietnāk padomāt par nepiedzīvotā posta novēršanu un līdz ar to noskaidrot jautājumu, vai tas virziens, kurā līdz šim esam strādājuši, ir pareizs un vai tas ir arī uz priekšu pieturams, jeb vai mums šai lietā ir kas jāgroza un jālabo. Ar citiem vārdiem, mums ir jānoskaidro, vai lauksaimniecības krīzes novēršana ir iespējama, paturot mūsu lauksaimniecībā arī uz priekšu līdzšinējo lopkopības-piensaimniecības virzienu jeb lauksaimniecības posta novēršanai ir nepieciešama pašā šī virziena maiņa.

Lai skaidrāk saredzama būtu pati problēma, tad daži vārdi sakāmi par pašiem lauksaimniecības krīzes iemesliem.

Mūsu lauksaimniecības posts ceļas no tā, ka sākot ar 1921. gadu lauksaimnieka izdevumi vairs nesedzas ar ienākumiem, pie kam ienākumu un izdevumu budžetu starpība ar katru gadu palielinājas un lauksaimniecības stāvokli padara arvien ļaunāku. Šis iztrūkums lauksaimnieku budžetā rodas caur to, ka kara un it sevišķi pēc-kara gados lauksaimnieku izdevumi ir stipri pieauguši, tie ir augstāki par miera laika izdevumu līmeni par kādiem 85%. Kara gados un pirmos gados pēc pasaules kara, kad lauksaimniecības produktu cenas bija augstas, šos pastiprinātos izdevumus bija iespējams segt. Bet kad ar 1921. gadu sākās lauksaimniecības produktu cenu krišanās, tad arī lauksaimnieka ienākumi drīz vien noslīdēja zem izdevumu līmeņa un cenām arvien tālāk krītoties, auga lauksaimnieku deficīti.

Tā tad visa patreizējā lauksaimnieku posta iemesls ir tas, ka lauksaimniecības produktu cenas ir tik zemas, ka nesedz šo produktu ražošanas izdevumus, lauksaimniecība neatmaksājas.

Lauksaimnieku posta novēršanai ir nepieciešami panākt atkal līdzsvaru lauksaimnieku budžetos, lauksaimnieka ienākumiem vajag ne tikai segt visus ražošanas izdevumus, bet vēl dot zināmu atlikumu kā peļņas procentu uz saimniecībā ieguldīto kapitālu. Šis peļņas procents ir nepieciešams, lai rastos līdzekļi saimniecību turpmākai uzlabošanai un to ražošanas spēju pacelšanai, kas ir pilnīgi nepieciešami, jo bez jaunu vērtību uzkrāšanas nekāds lauksaimniecības progress nav domājams. Tādēļ mēģināsim sistematiski iztīrīt jautājumu, vai tādi normāli apstākļi mūsu lauksaimniecībā ir panākami

turpinot līdzšinējo virzienu. Šai nolūkā iztīrāsīm pēc kārtas visas tās problēmas, kuŗas stāv sakarā ar uzstādīto pamata problēmu — normālu apstākļu sasniegšanu mūsu lauksaimniecībā.

2. Lauksaimniecības industriālizācija.

Kā jau augstāk aizrādīts, jau ap 1921./22. gadu, kad pasaules tirgū sākās katastrofiska labības cenu krišanās, pacēlās jautājums par mūsu graudkopības turpmākiem likteņiem, vajadzēja izšķirties par to, vai gādāt tās attīstībai labvēlīgus apstākļus, dodot nepieciešamo aizsardzību pret citu zemju konkurenci, jeb vai pamest graudkopību savam liktenim un laist brīvi iekšā ārzemju lēto labību. Mēs, kā tas visiem ir zināms, izšķīramies par otro kombināciju. Saimniecisko politiku noteicošās aprindas atrada, ka nav vērts pūlēties ražot pašu zemes salīdzinot neizdevīgos apstākļos labību, kad to var importēt par lētu naudu neaprobežotā daudzumā. Bez tam cerēja, ka importēto lēto labību mūsu lauksaimnieki varēs plašos apmēros izlietot kā lopbarību un caur tādu labības pārstrādāšanu vērtīgos lopkopības produktos — sviestā, bekonā un olās, gūt labu peļņu. Mēs projektējam, tā tad, savā lauksaimniecībā pārstrādāt citu zemju lauksaimniecības produktus kā izejvielu saviem ražojumiem. Mēs gribējām savai lauksaimniecībai piedot virzienu, ko sauc par lauksaimniecības industriālizēšanu, vācu valodā to apzīmē ar vārdu „Veredlungswirtschaft“. Mēs gribējām šai lietā pilnīgi sekot Dānijas paraugam. Piedodot lauksaimniecībai šādu virzienu, vajadzība pēc muitas aizsardzības pilnīgi atkrit, jo pie šīs sistēmas ved valstī brīvi iekšā dažādus citu zemju lauksaimniecības produktus, tos pārstrādā vērtīgākos produktos, tos eksportē un saņem lielāku vai mazāku pārstrādāšanas peļņu. Likās, ka šāda virziena izveidošanai pie mums bija salīdzinot labvēlīgi apstākļi, jo visus pēckaŗa gadus pie mums plūda iekšā lēta labība lielā daudzumā un lauksaimniekiem bija dota iespēja to pirkt un pārstrādāt lopkopības produktos. Šo iespēju mūsu lauksaimnieki arī ir lielākā vai mazākā mērā izmantojuši, bet tikai cerētie panākumi nav gūti. Uz importēto lauksaimniecības produktu pārstrādāšanu mūsu lauksaimnieki nekādas bagātības nav guvuši. Tagad drīzi būs jau pagājuši 10 gadi, kamēr pie mums jau praktizē importētās labības izbaŗošanu lopiem. Liekas, ka ir jau pagājis pietiekoši ilgs laiks, lai varētu spriest par virziena derīgumu vai nederīgumu.

Bet tā kā šai, salīdzinot, garā laika sprīdī mūsu lauksaimniecības industriālizēšanā iepriecinoši panākumi nav gūti, tad tas jau dod

diezgan drošu pamatu domāt, ka mūsu apstākļos no lauksaimniecības industriālizēšanas laikam nekas labs nevar iznākt.

Jautājums par lauksaimniecības industriālizāciju ir tirzāts arī citās zemēs un gūti vērtīgi atzinumi, kurus centīsimies izmantot jautājuma noskaidrošanai attiecībā uz mūsu lauksaimniecību. Vācijā šo jautājumu iztīrā Berlīnes lauksaimniecības augstskolas profesors Dr. K. Ritters savā brošūrā: „Soll die deutsche Landwirtschaft sich nach dänischen Muster auf den Export umstellen?“*) Savā rakstā Ritters vispirms norāda, ka Vācijā esot radies virziens, kurš ieteicot lauksaimniecību pārorganizēt pēc Dānijas parauga. Šī pārorganizēšana pastāvētu iekš tā, ka Vācijas lauksaimnieki savu galveno vēribu piegrieztu lopkopībai, paplašinātu to ar importētās spēka barības palīdzību un ar ražotiem produktiem apgādātu ne tikai Vācijas iekšzemes tirgu, bet arī lielā vairumā tos eksportētu. Šo projektu tad arī Ritters ņēmās iztīrāt un taisīt atzinumus, vai tā realizēšana Vācijas apstākļos būtu vēlama un iespējama. Vispirms Ritters cenšas noskaidrot jautājumu, kādēļ Dānijā tik plašos apmēros lauksaimnieki piekopj graudkopību, kaut gan tur labība nav aplīkta ar ievēdmuitu. Uz savu personīgu pētījumu pamata Ritters taisa tādu atzinumu, ka Dānijas graudkopībai lielā mērā par labu nākot tas apstākļi, ka pie viņas ļoti intensīvās lopkopības gandrīz visi salmi, ko dod graudkopība, tiek izlietoti kā lopbarība un tā ļoti izdevīgi izvērtēti. Tādā kārtā, piemēram, 1922./23. gadā par kilogramu salmu iegūtas 3 ēras, kas iztaisa ap 68 santimetriem par pudu salmu. Izvērtējot tik izdevīgi salmus, kas citās zemēs pie vājāk nostādītas lopkopības nemaz nav iespējams, Dānijas lauksaimnieki var apmierināties ar zemākām graudu cenām. Dānijas lauksaimniecība var zelt pie sava vienusīgā lopkopības virziena tadēļ, ka tās lopkopība ir ļoti augsti attīstīta un šai ziņā stāv tālu pāri par daudzu citu zemju lopkopību. Savu augsto attīstības pakāpi Dānijas lopkopība ir sasniegusi vairāku gadu desmitu ilgā darbā, atrāsdamās šai laikā ļoti izdevīgos apstākļos. Pagājušā gadu simteņa otrā pusē stipri uzplauka Anglijas rūpniecība, tās iedzīvotāju labklājība pieauga un līdz ar to tur radās liels un pastāvīgi augošs pieprasījums pēc lopkopības produktiem. Pašas Anglijas lauksaimniecība tālu nespēja apmierināt augošo pieprasījumu pēc lopkopības produktiem, kadēļ tos nācās importēt arvienu lielākā daudzumā. Šo apstākļi ļoti veikli izmantoja Dānija, tā uzņēmas apgādāt Angliju ar lopkopības

*) Agrarpolitische Aufsätze und Vorträge. Drittes Heft.

ražojumiem. Šī uzdevuma veikšanu Dānijai lielā mērā atviegloja viņas salīdzinot izdevīgais ģeografiskais stāvoklis, starp Dānijas un Anglijas ostām varēja viegli noorganizēt ērtu jūras satiksmi, kas ātri bojājošos lopkopības produktus īsā laikā nogādātu no Dānijas Anglijā. Starp citu atzīmēsim, ka attālums no Dānijas līdz Anglijai ir uz pusi mazāks kā no Latvijas līdz Anglijai. Dānijas lopkopības attīstībai lielā mērā par labu nāca arī tas apstāklis, ka pagājušos gadu desmitos konkurence lopkopības produktiem Anglijas tirgos vēl bija vāja, cenas bija izdevīgas. Šos apstākļus Dānijas lauksaimnieki pilnā mērā izmantoja. Tie izpētīja Anglijas izlutināto patērētāju prasības un pieskaņoja tām ražošanu. Notecējušos pēdējos gadu desmitos Dānijas lauksaimnieki ir izveidojuši un piesavinājušies ļoti augsti attīstītu lopkopības tehniku, ieaudzējuši govīs ar ļoti augstām piena ražošanas spējām, lieliski noorganizējuši piena pārstrādāšanu un eksportu, tāpat ļoti racionāli nostādīta spēka barības iepirkšana. Darba panākumus vēl lielā mērā veicina ļoti augstais Dānijas lauksaimnieku vispārējās izglītības līmenis, lieliskie lauku ceļi un lielais rīcības kapitāls, ko dāņi sev ir uzkrājuši. Dānijas piensaimniecības attīstību un sviesta eksportu ir veicinājis arī tas apstāklis, ka paši Dānijas lauksaimnieki ļoti maz patērē sviestu, un tā vietā lieto margarīnu. Tā jau 1923. g. Dānijā patērēts 56 miljoni kilogramu margarīna. Margarīna ražošanai 1922. g. pastāvējuši 81 margarīna fabrika, kuŗas pārstrādā importētos izejas materiālus eļļas ražošanai, pie kam šās margarīna fabrikas devušas ap 100 miljonu kilogramu eļļas raušu, ko izlieto kā spēkbarību lopiem. Dānijas piensaimniecībai par labu nāk arī tas apstāklis, ka bez piena ražošanas tā attīsta arī plašu gaļas un citu lopkopības produktu ražošanu. Pēc Rittera datiem Dānija ikgadus nokauj vai eksportē ap vienu miljonu liellopu un teļu, no kā iegūst ap 140 miljonu kilogramu gaļas.

Bez milzīgā bekona cūku daudzuma Dānija turot ap 20 miljonu vistu, no kuŗām iegūstot ap 65 miljonu kilogramu olu. Tik plaši nostādītā lopkopība dod milzīgu daudzumu kūtsmēsli, caur ko ir iespējams stipri mēslot laukus un iegūt no tiem augstākas ražas nekā tas ir iespējams citās zemēs. Savu zemi dāņi izlieto galvenā kārtā lopbarības audzēšanai un visai lauksaimniecībai piedots noteikts lopkopības virziens. Pagājušā gadu desmita pēdējā trešdaļā Dānijas centieni ir izgājuši uz to, lai lopkopības produktu eksportu liktu ne tikai lauksaimniecības, bet pat visas savas tautas saimniecības pamatā. Koncentrējot visu gadu uzmanību uz lopkopību, Dānijai ir arī izdevies pa gadu desmitiem sasniegt šai nozarē tik lielus panā-

kumus. Visa viņas saimnieciskā politika ir izgājusi uz to, lai šo virzienu sekmētu, tādēļ arī panākumi ir tik lieliski.

Uzstādijs Dānijas lauksaimniecības vispusīgu raksturojumu, Dr. Ritters uzstāda jautājumu, vai Vācijas lauksaimniecība nevarētu sekot Dānijas paraugam un likties uz lopkopības produktu ražošanu eksportam, izlietojot importēto spēkbarību. Pēc jautājuma vispusīgas iztīrāšanas Ritters tomēr nāk pie slēdziena, ka Vācijas lauksaimniecībai nav iespējams sekot Dānijas paraugam un savu lauksaimniecību pārorganizēt uz lopkopības produktu eksportu. Pirmais šķērslis, uz kuŗu Vācijas lauksaimnieki atdurto, ja gribētu sekot Dānijas paraugam, pēc Rittera domām būtu Vācijas lauksaimnieku nepietiekoši augstais izglītības līmenis, kuŗu īsā laikā nav iespējams pacelt līdz vajadzīgam augstumam. Kā tas jau tika aizrādīts, Dānijā lauksaimnieku vispārējais izglītības līmenis ir ļoti augsts, jo tur jau gadu desmitiem darbojas tik plaši pazīstamās tautas augstskolas un liels daudzums dažādu lauksaimniecības skolu.

Tālāk Ritters norāda, ka, ja Vācija gribētu pārorganizēties uz lopkopību, tad līdz ar to tai graudkopību vajadzētu nostādīt otrā vietā, to sašaurināt vai arī labību plašos apmēros izbaŗot lopiem. Novājinot graudkopību, kuŗu Vācija līdz šim ir tik rūpīgi veicinājusi un sargājusi pret citu zemju konkurenci, Vācijas lauksaimniecībai radušos iztrūkumu segšanai vajadzētu raŗot milzīgu daudzumu piena un gaŗas produktu, kuŗiem noņemaji būtu jāmeklē pasaules tirgū. Un te Ritters taisa atzinumu, ka vērojot lopkopības produktu pasaules tirgus stāvokli un tās turpmākās izredzes, neesot iespējams domāt, ka pasaules resp. Anglijas tirgus varētu uzņemt to lopbarības produktu daudzumu, ko varētu eksportēt uz lopkopību pārorientējusies Vācijas lauksaimniecība. Ja Vācija pārietu uz vienpusīgu lopkopības virzienu pēc Dānijas parauga, tad tā vispirms izbeigtu lopkopības produktu importu un pati sāktu lielu daudzumu šo produktu eksportēt. Līdz ar to, pēc Rittera aprēķina, pasaules cūkgaŗas eksports pieaugtu par 15,51 miljonu kvintāliem, kur viss pasaules eksports aprēķina laikā iztaisījis tikai 7,97 miljoni kvintalu, un Vācijas sviesta eksports būtu 7,70 miljonu kvintalu liels.

Ja Vācija tādu reformu ar savu lauksaimniecību patiesībā izvestu, tad pasaules eksports uz cūkgaŗu pieaugtu trīskārtīgi, sviesta eksports paliktu 4 reizes un olu eksports 2¼ reizes lielāks. Pats par sevi saprotams, ka pasaules tirgus nevar uzņemt tik lielu eksporta pieaugumu un līdz ar to pilnīgi atkrīt arī iespēja Vācijas lauksaimniecībai tādu reformu izvest. Šādas pārorientēša-

nās neiespēju Rittes motivē vēl ar to, ka pie tāda hipotētiska Vācijas lauksaimniecības virziena nebūtu iespējams ne tikai atrast nopērnējus milzīgam daudzumam eksportējamo lopkopības produktu, bet nebūtu arī iespējams atrast pasaules tirgū nepieciešamo daudzumu spēkbarības, kas pie jaunā virziena Vācijas lopkopībai būtu nepieciešams.

No šiem Rittera teorētiskiem aprēķiniem par Vācijas lauksaimniecības iespēju pārorientēties uz lopkopību, var taisīt vispirms tādu atzinumu, ka ja kādas valsts lauksaimniecība grib pāriet uz vienkopus lopkopības saimniecību, tad šos produktus būtu nepieciešami ražot milzīgos daudzumos, jo tikai tādā ceļā lauksaimniecība var iegūt savai eksistencei nepieciešamo līdzekļu daudzumu. Šim produktu daudzumam ir jābūt sevišķi liels tādēļ, ka pie šādas ražošanas kārtības, industriālizētas lauksaimniecības, ir nepieciešami izlietot lielus daudzumus pirktas spēkbarības un lauksaimnieks kā savu ieņēmumu var uzskatīt tik to peļņas procentu, ko tas iegūst pārstrādājot citu zemju lauksaimniecības ražojumus. Lai nu no šiem peļņas procentiem, kuri tagadējos asās konkurences laikos nevar būt lieli, iegūtu saimniecības eksistencei nepieciešamo līdzekļu daudzumu, tad šī ražošana ir jāved ļoti plašos apmēros. Ar to tad arī izskaidrojams tas fakts, ka Dānijā viņas liels lopkopības produktu eksportam stāv pretī milzīgs spēka barības imports — vērtībā ap 700 miljonu latu gadā, tā tad Dānijas spēka barības importa vērtība vien ir vairāk kā divi reizes lielāka par visa Latvijas pēdējo gadu importa vērtību.

Kā jau augstāk aizrādīts, arī pie mums Latvijā gandrīz līdz pat pēdējiem gadiem ir liktas lielas cerības uz ienesīgu lopkopības nostādīšanu, balstoties uz importēto lēto labību. Kā zināms, labība visus pēckara gadus tiešām pie mums ir importēta diezgan lielos daudzumos. Laba tiesa no tās ir izbažota arī lopiem. Bet tai pašā laikā mēs arī zinām, ka nekādas bagātības mūsu lauksaimnieki uz ārzemju labības izbažošanu lopiem nav ieguvuši. Tomēr importētās labības izbažošana lopiem, resp. tās pārstrādāšana lopkopības produktos nav notikusi kaut cik plašos apmēros. Svešu zemju lauksaimniecības produktu pārstrādāšana augstvērtīgos lopkopības produktos notecējušos pēckara gados par kaut cik plaši izplatītu sistēmu nav palikusi. Desmit gadus ilga eksperiments nav devis labvēlīgus iznākumus. Lētā ārzemju labība, ieplūzdamā milzīgos daudzumos mūsu valstī, visus pēdējos gadus ir gan nosītusi labības cenas mūsu iekšzemes tirgū tālu zem pašizmaksas līmeņa, ir sagrāvusi mūsu graudkopību, bet zaudējumi, kas caur to cēlās mūsu lauksaim-

niecībai, acīmredzot, netiek atsvērti ar tiem labumiem, ko mūsu lauksaimnieki ir ieguvuši izbažodami lopiem lēto importēto labību. Liekas, ka desmit gadu ilgs periods ir pietiekoši ilgs laiks, lai varētu spriest, vai viena saimniekošanas sistēma attaisno uz viņu liekamās cerības vai nē. Un tādēļ, liekas, mēs varam uzskatīt par drošu to atziņu, ka no importētās labības pārstrādāšanas lopkopības ražojumos nekas neiznāk. Latvijas lauksaimniecības tagadējos apstākļos šo paņēmieni nav iespējams pārvērst par kaut cik plašos apmēros pielietojamu saimniecības sistēmu. To labumu dēļ, ko dažas saimniecības, atradāmās izdevīgos šīs sistēmas pielietošanai apstākļos, no tās var gūt, nav iespējams upurēt visu mūsu graudkopību. Ja mēs arī uz priekšu gribētu atļaut ārzemju lētai labībai brīvi ieplūst mūsu zemē, tad ir skaidrs, ka labības cenas pie mums būs tik zemas, ka labības ražošanai iekšzemē ir katastrofiski jāsamazinas, caur ko mūsu tautsaimniecībai tiktu nodarīti milzīgi zaudējumi. Iekšzemē audzētās labības vērtību var gandrīz pilnos apmēros uzskatīt par mūsu tautsaimniecības ienākumu, jo tās ražošanai no ārzemēm ievestos ražošanas līdzekļus lieto ļoti maz, tikai neliela izdevuma daļa krīt uz mākslīgiem mēsliem un nedzīvā inventāra dilšanu. Ja, turpretim, mēs savā zemē pārstrādājam importētu labību, tad tautsaimniecības ienākumos var ieskaitīt tik to vērtības pieaugumu, ko ar importēto labību pārstrādāšanu varam panākt. Ja pieņemam, ka pie šās pārstrādāšanas vērtības pieaugums iztaisa 10%, tad iznāk, ka viena un tā paša tautsaimniecības ienākuma iegūšanai katra iekšzemē audzētās labības kvintala vietā būtu jāpārstrādā 10 kvintalu importētas labības. Ja vērtības pieaugums būtu mazāks par 10%, tad importējamās labības pārstrādājumam attiecībā pret iekšzemes labību jābūt vēl lielākam. Šie fakti dod mums izskaidrojumu, kādēļ Dānijas lauksaimniekiem, kuŗi savu lopkopību lielā mērā dibina uz citu zemju ražotas spēkbarības pārstrādāšanu, ir spiesti savās saimniecībās apgrozīt tik lielus daudzumus šo importēto ražošanas līdzekļu.

Ka mūsu lauksaimniecības patreizējos apstākļos importētās labības pārstrādāšana lopkopības produktos nevar dot labus panākumus un šo paņēmieni nevar ņemt par pamatu mūsu lauksaimniecības turpmākai izveidošanai, par to pārliecina vairāki nopietni apstākļi. Vispirms jāaizrāda, ka mūsu lauksaimnieku patreizējais vispārējais un aroda izglītības līmenis ir par zemu, lai tie spētu ar labiem panākumiem vadīt uz citu zemju lauksaimniecības produktu pārstrādāšanu dibinātas saimniecības un varētu taisīt visas tās kalkulācijas, ko šāda veida saimniekošana prasa. Tālāk, mūsu lauksaimniekiem ir pārāk maz rīcības kapitāla, lai tie spētu savas saimniecī-

bas šādā virzienā pārkārtot un turpmāk vadīt. Dānijas lauksaimnieku rīcības kapitāls ir vismaz reizes 5 lielāks kā pie mums. Mūsu ražojošais lopu materiāls ir vēl pārāk slikts, mūsu piena govis mazpienīgas, tāpat neizkoptas vēl cūkas, lai ar tādiem mājlopiem varētu ar peļņu pārstrādāt importēto lopbarību. Gaļas un piena produktu izstrādāšana nav vēl nostādīta pienācīgā augstumā. Pārstrādāšana iznāk vēl salīdzinot dārga, to kvalitāte liek vēl daudz ko vēlēties. Šie produkti pasaules tirgū nav vēl iekarojuši tādu stāvokli, kā Dānijas produkti, mums savus lopkopības produktus nākas pārdot zem dāņu produktu cenas. Spēkbarības tirdzniecība arī vēl nav tik labi nostādīta, kā Dānijā. Ļoti nopietns šķērslis mūsu lopkopības attīstībai rūpnieciskā virzienā ir mūsu sliktie lauku ceļi, kuri stipri apgrūtina un sadārdzina spēkbarības un lopkopības produktu pārvadāšanu. Dānijā, pie turienes lieliskām šosejām un vispār labāk nokārtotas satiksmes, visas pārvadāšanas var izdarīt ērtāk un lētāk.

Dānijā lauksaimnieki ir daudz labāk organizēti kā pie mums. Tāpat kooperatīvās organizācijas, kuŗas apkalpo viņu lauksaimniecību, ir daudz labāk nostādītas kā pie mums. Šie ir tie galvenie apstākļi, kādēļ Latvijas lauksaimnieki nevar rīkoties pēc Dānijas parauga un nevar savu lauksaimniecību dibināt tikai uz lopkopību, kuŗa savukārt balstās uz importētās labības un citas spēkbarības pārstrādāšanu. Latvijas apstākļos importētā labība nevar spēlēt tādu lomu, kā Dānijā. Tādēļ mēs nevaram upurēt savu graudkopību par labu brīvam ārzemju labības importam. Mums sava graudkopība ir jāaizsargā un jāattīsta, jo tādā ceļā mēs ne tikai priekš lauksaimniecības, bet arī priekš visas valsts saimniecības panāksim daudz vairāk, kā ar ārzemju labības brīvo importu.

3. Attiecības starp lopkopību un graudkopību.

Mums arvienu nākās dzirdēt, ka mūsu lauksaimniecības pēdējo gadu grūtības cenšās izskaidrot ar saimniecību nepareizu virzienu. Mūsu lauksaimnieki arvienu vēl par daudz nododoties neizdevīgai graudkopībai, bet nepietiekoši plaši un neracionāli nostādot lopkopību. Izeja no lauksaimnieku patreizējām grūtībām esot jāmeklē pārējā no graudkopības uz lopkopību. Šādas pārejas labvēlīgos panākumus grib uzskatīt pat kā aksiomu, kuŗai nekādi pierādījumi vairs nav vajadzīgi. Ņemot vērā jautājuma svarīgumu, mēģināsim to šeit tuvāk noskaidrot. Pie mums parasti pieņem, ka pārejot no graudkopības uz lopkopību varētu sašaurināt graudkopību un uz tās

rēķina paplašināt lopkopību, pie tam pie šīs pārkārtošanas no paplašinātās nozares ienākumu pieaugums būtu daudz lielāks par iztrūkumu, ko dotu neizdevīgās nozares sašaurināšana. Bet jautājumu tuvāk noskaidrojot, jānāk pie slēdziena, ka no šādas reformas sagaidamie labumi ir stipri pārspīlēti un pats projekts nostādās pavisam citādā gaismā, nekā to parasti apskata.

Lopkopības apmērus noteic barības daudzums, ko saimniecība spēj lopiem sagādāt, it sevišķi te krīt svarā ziemas barība. Tāpat jāņem vērā, ka lopu uzturēšanā noteicošā loma mūsu apstākļos piekrīt rupjai barībai — sienam, āboliņam un vasarāja salmiem. Jo vairāk saimniecībai būs šo barības līdzekļu, jo lielāku daudzumu lopu saimniecība spēs uzturēt.

Pēc Valsts statistiskās pārvaldes datiem 5 gadu caurmērā kopraža sienam pie mums ir 15 miljonu kvintālu, āboliņa ap 10 miljonu un vasarāja salmu 6—10 miljonu kvintālu; ziemāju salmi, kuŗi gan galvenā kārtā kalpo pakaišiem, dod gadā arī ap 6 miljoni kvintālu. No šiem datiem redzams, ka salmi mūsu lopkopībai dod diezgan lielu daudzumu barības. Te jāņem vēl vērā, ka ļoti ievērojama siena un āboliņa daļa (ap 9 miljoni kvintālu) aiziet zirgu barošanai, kuŗu mums ir ap 370.000, no kam salmu loma vēl vairāk izceļas. Ja sašaurināsies graudkopība, tad tīri dabīgi līdz ar to samazināsies arī salmu daudzums un ja graudkopība būtu pavisam atmesta, ko gan tikai teorētiski var iedomāties, tad lopu rupjai barībai paliktu tikai siens un āboliņš. Norāda, ka līdz ar graudkopības sašaurināšanos paplašinātos zālāji, sevišķi āboliņa lauki, un ko uz salmu samazināšanos zaudētu, to ar uzviju atgūtu no palielinātās zālāju platības. Bet te ir jāņem vērā, ka sagādājamās lopbarības daudzums neatkarāsies tikai no zemes platības vien, ko lopkopības augiem var atvēlēt, bet arī lielā mērā no darba spēka daudzuma, ko saimniecība var izlietot lopbarības sagatavošanai. Un salmi ir tāda lopbarība, kuŗu sagatavo tai laikā, kad sienu vairs nav iespējams ievākt klimatisko apstākļu dēļ. Tā tad saimniecībās, kur ir plaša graudkopība, viens un tas pats cilvēku daudzums paspēs sagatavot krietni vairāk lopbarības kā tur, kur graudkopības nemaz nav vai tā ir stipri sašaurināta.

Pēc Valsts statistiskās pārvaldes ziņām siena laiks Latvijā, 5 gadu caurmērā, velkās tikai 33 dienas. Pie labas gribas to varētu vēl pastiept līdz 40—45 dienām. Šai laikā tad būtu jāveic āboliņa un siena ievākšana. Vasarāja labības plaujas laiks pie mums velkās nepilnu mēnesi, kuŗā laikā pie labi nostādītas graudkopības var

ievākt salmu veidā lielāku daudzumu lopbarības kā papildinājumu pie siena un āboliņa. Saimniecībām, kurām graudkopību sašaurinot šis papildinājums samazinātos, vajadzētu attiecīgi sašaurināt arī savu piena govju skaitu. Pēdējos gados daudzas saimniecības ir pārgājušas uz zālājiem un lielāko daļu no savas aļamzemes apsējušas ar āboliņu vai citām kultūras zālēm. Savus zālājus tās siena laikam atnākot vai nu pašas nopļauj ar strādniekiem, kurus salīgst tikai siena laikam, vai arī zālāju ražu pārdod uz kājas nopļaušanai apkārtējiem lauksaimniekiem. Šāds saimniekošanas veids pie zināmiem apstākļiem var būt pat ļoti izdevīgs, bet tā var rīkoties tikai nedaudzas atsevišķas saimniecības. Ja tādu saimniekošanas veidu gribētu piekopt lielāks saimniecību skaits, tad zālāju ražām vairs nebūs pircēju, kā arī nebūs tādu kaīmiņu, kuriem pa siena laiku varētu aizvilt strādniekus zālāju nopļaušanai. Ja gribam paplašināt pļavu daudzumu, tad ir jāreķinās ar to, ka to novākšanu vajadzēs izdarīt ar saimniecību pastāvīgiem strādniekiem, jo mūsu apstākļos sadabūt lielāku strādnieku skaitu tikai siena laikam nav iespējams, jo tādu darba spēka rezervu nav ne iekšzemē, nedz arī no ārzemēm var ievest strādniekus tikai siena pļaušanai.

Kā jau agrāk aizrādīts, siena pļaušana pie mums velkas tikai 1—1½ mēneša. Mēs nevaram iedomāties tādu stāvokli, ka lauksaimniecībā nodarbinātie iedzīvotāji varētu apmierināties tikai ar siena pļaušanu vien, bet tiem ir vajadzīgs darbs arī pārējiem vasaras perioda mēnešiem. Un šo darbu lauku iedzīvotājiem var sagādāt tikai graudkopība. Ne ar kādiem citiem augiem mūsu apstākļos nevar sagādāt darbu laikā no Jurgiem līdz siena laikam un pēc siena novākšanas līdz ziemas uznākšanai. Mūsu apstākļos graudkopība ir pilnīgi nepieciešama, lai lauksaimniecībā strādājošiem iedzīvotājiem būtu nodrošināts darbs visai vasaras sesonai. Graudkopībai jābūt tik plašai, lai tā aizpildītu visu no citiem lauksaimniecības darbiem brīvo laiku.

Šie apstākļi liecina, ka lopkopība un graudkopība mūsu apstākļos ir nešķiramas nozares un to samēri var svārstīties tikai zināmās robežās. Apstākļos, kur lopkopībai ir zināmas priekšrocības, kā tas, piem., pie mums līdz šim ir bijis, tā var paplašināties uz graudkopības rēķina, bet graudkopības sašaurināšanās nevar iet tālāk par zināmu robežu, lai saimniecībā nezustu nepieciešamais līdzsvars. Ja šī graudkopības minimuma robeža ir jau sasniegta, tad tās tālāka sašaurināšanās izsauks arī attiecīgu lopkopības sašaurināšanos, citiem vārdiem, līdz ar graudkopības pagrimšanu grīms arī saimniecības ražošanas spējas vispār. Tagad mums at-

liek vēl apskatīt jautājumu par graudkopības un lopkopības samēriem mūsu lauksaimniecībā un graudkopības, kā neizdevīgākās nozares, iespējamu tālāku sašaurināšanos par labu izdevīgākai lopkopībai. Tā kā teorētiski šo jautājumu būtu grūti atrisināt, tad mēģināsim izpalīdzēties ar mūsu lauksaimniecības apstākļu salīdzināšanu ar citu zemju lauksaimniecības apstākļiem. Tiklīdz piegriežam šādu uzmanību skaitļiem, kuri raksturo dažādu kultūru samēru mūsu un citu zemju lauksaimniecībā, tad tūlīt uzkrīt mūsu mazā labības sējumu platība. No lauksaimnieciski izmantojamās zemes, pie kuras pieskaitam aļamzemi, pļavas un ganības, labības sējumu platība 1928. gadā pēc Romas starptautiskā lauksaimniecības instituta datiem iztaīsija šādus procentus: Anglijā — 17 proc., Norvēģijā — 19 proc., Holandē — 20 proc., Lietuvā — 33 proc., Zviedrijā — 33 proc., Francijā — 33 proc., Beļģijā — 40 proc., Vācijā — 41 proc., Polijā — 42 proc., Dānijā — 44 proc. un Latvijā — 23,4 proc. Šie dati rāda, ka Latvijā ar graudiem apsētās zemes platības procents ir viens no vismazākiem. Vēl mazāka tā ir tikai Anglijā, kur lauksaimniecība vispār atstāta novārtā, tāpat Norvēģijā, kur kalnu un nelabvēlīgo klimatisko apstākļu dēļ tā nevar attīstīties, un vēl Holandē, kur graudkopība ir sašaurinājusies par labu citām intensīvākām kultūrām.

Ja ņemam tikai aļamzemi, arī tad redzam, ka pie mums ar graudu labību ir aizņemta mazāka aļamzemes daļa nekā citur. No aļamzemes ar graudu labību 1928. gadā, pēc Romas instituta datiem, bija apsēts procentos: Norvēģijā — 26,8, Somijā — 37,9, Zviedrijā — 41,3, Anglijā — 42,8, Lietuvā — 46,1, Igaunijā — 46,4, Holandē — 47,2, Dānijā — 49,5, Francijā — 49,8, Polijā — 57,5, Vācijā — 57,7, Latvijā — 46,9. Te atkal redzam, ka pie mums graudu labības sējumu platība ir viena no vismazākām. Pat tādās lopkopības zemēs, kā Holandē un Dānijā, labības sējumu platība aizņem lielāku aļamzemes procentu. Tikai zemēs ar pilnīgi īpatnējiem dabas vai ekonomiskiem apstākļiem, kādas ir Norvēģija, Somija, Anglija un c., labības sējumu platība ir mazāka kā Latvijā. Pie mums arvienu dzird izskanām domas, ka būtu paplašināma zālāju platība uz graudkopības rēķina. Turpinot uzsāktos salīdzinājumus atrodam, ka uz 100 ha graudu-labības sējumu platības 1928. g. iznāca šāds dabīgo un mākslīgo pļavu daudzums: Dānijā — 25,7 ha, Beļģijā — 53,3, Vācijā — 66,1, Polijā — 49,0, Lietuvā — 99,6, Francijā — 101,4, Zviedrijā — 117,9, Somijā — 154,7, Anglijā — 156,1 un Latvijā — 144,4 ha. Šie dati liecina, ka salīdzinot ar citām zemēm, Latvija ar zālājiem ir ļoti labi apgādāta. Vēl inte-

resantāku ainu iegūstam, kad apskatam mūsu valsts atsevišķus apgabalus. Tā uz 100 ha labības sējumu platības iznāk pļavu: Vidzemē — 174 ha, Kurzemē — 164 un Zemgalē — 104 ha. Vidzeme un Kurzeme ar savu pļavu platību ir jau sasniegušas rekorda stāvokli Eiropā, tā kā pavisam grūti ir runāt par vajadzību tās vēl paplašināt. Uz šo salīdzinājumu pamata var slēgt, ka graudkopība ir pie mums jau sašaurinājusies līdz savai gandrīz galējai robežai. Par graudkopības turpmāku, kaut cik lietderīgu sašaurināšanu, par labu lopkopībai un zālājiem var būt runa tikai dažos Zemgales, varbūt arī Kurzemes apvidos un, saprotams, atsevišķās saimniecībās visās valsts daļās. Nav domājams, ka šī iespējamā tālākā graudkopības sašaurināšana par labu zālājiem varētu ienest kaut cik jūtamas pārmaiņas mūsu lauksaimniecībā.

Mūsu graudkopības turpmākais liktenis pilnā mērā atkarāsies no tā, kā būs nodrošināta graudkopības atmaksāšanās, kādas būs uz priekšu labības cenas. Ja labības cenas būs apmierinošas, ja graudkopībai būs nodrošināta atmaksāšanās, tad visas runas par graudkopības sašaurināšanu izbeigsies un mēs redzēsim, ka graudkopība iet plašumā un uzplaukst.

Lai tiktu skaidrībā par mūsu graudkopības turpmākiem likteņiem, ir jānoskaidro jautājums, kādā ceļā vislabāk būtu izvērtējams graudkopības galvenais produkts — labība, lai panāktu tās labāku atmaksāšanos. Līdz šim valdošais uzskats šai jautājumā ir bijis tas, ka graudkopības ražojumus visizdevīgāk izvērtēt caur lopkopību. Pēc šī uzskata lauksaimniekam nav jādomā par labības pārdošanu, bet vislabāk tā jāizlieto kā spēkbarība, izēdinot to lopiem. Tādēļ noskaidrosim, cik šāds uzskats ir pareizs un vai lauksaimnieki arī uz priekšu var šo paņēmieni savās saimniecībās izlietot.

4. Labības izēdināšana mājlopiem.

Pēdējos gados mūsu lauksaimnieki ir ražojuši diezgan lielu daudzumu graudu, sevišķi labas ražas gados. Tirgū iekšzemē audzētā labība ir laista salīdzinot maz. No tā var spriest, ka viss iekšzemē audzētās labības vairums ir izbarots lopiem. Ja šāds labības izvērtēšanas veids būtu nodrošinājis labībai pašizmaksas segšanu un graudkopībai atmaksāšanos, tad graudkopības jautājumu varētu uzskatīt par atrisinātu un par graudkopības sašaurināšanu runāt nenāktos. Ja labības izbarošana lopiem nodrošinātu graudkopībai atmaksāšanos, tad nesaprotami būtu arī mūsu lauksaimniecī-

bas patreizējo grūtību iemesli. Bet ja nu labības izbaņošana lo-
piem nav varējusi nodrošināt graudkopībai atmaksāšanos, tad šis
paņēmiens vēl neatrisina labības izvērtēšanas un graudkopības at-
maksāšanas jautājumu un tas prasa citādu atrisinājumu.

Ka pie tagadējām piena produktu cenām labības izbaņošana
lopiem, piena govīm vai bekona cūkām, nenodrošina atmaksāšanos,
to pierādīt nenākās nemaz tik grūti. Mūsu lauksaimniecības pē-
dējo gadu apstākļos labībai ir jāpieņem šādas pašizmaksas cenas
latos par kvintalu: kviešiem 33, rudziem 27, mīežiem un auzām 21.

Pie patreizējām sviesta cenām pasaules tirgū, kopmoderniecī-
bas par tām nodoto pienu var izmaksāt tikai ap 10 sant. par litru.
Pēc piena lopu pārraudzības biedrību pārskatu datiem viena litra
piena ražošanai lielā caurmērā ņemot ir vajadzīga viena barības
vienība, ko dod starp citu viens kilograms labības. Ja par litru
piena var iegūt tikai desmit sant., tad arī par kilogramu labības,
to izbarojot kā spēka barību var iegūt tikai 10 santīmus kilogramā
jeb latos kvintālā, kas nesasniedz pat pusi no labības pašizmaksas.
Pēc Dānijas pētījumiem spēka barības izbaņošana lopiem atmak-
sājas, ja kilograms sviesta ir 15 reizes dārgāks par kilogramu
spēka barības. Tagad, kur kilograms sviesta maksā tik ap Ls 3,00,
par izbaroto labības kilogramu var iegūt ap 20 sant. kilogramā,
tā tad arī pēc šīs aprēķinu metodes rudzu izbaņošana piena govīm
nevar atmaksāties, jo to pašizmaksa ir augstāka.

Tāpat grūti ir nodrošināt labībai pašizmaksas segšanos, to iz-
barojot bekona cūkām, kuņu cena arī pēdējā laikā ir pazeminājusies.

Maizes labības izbaņošana lopiem no tautsaimnieciskā viedokļa
ir neattaisnojama rīcība, jo pie tās daudz vērtību iet zudumā. Šis
jautājums iztirzāts rakstā „Les changements dans la consommation
du pain: causes Conséquences“*). Šai rakstā maizes labības iz-
baņošana lopiem nosaukta par izšķērdību (gaspillage), jo dzīvnieka
organisms nospiedošo vairumu no apēstā produkta izlieto sava or-
ganisma uzturēšanai un tikai nelielu daļu pārvērš cilvēkam derīgā
produktā — gaļā vai pienā. Piena govs jeb cūka pārvērš cilvēkam
derīgā vielā tikai 14—16% no apēstās barības koloriju vērtības.
Nobaņojamie vērši no apēstās barības izmanto gaļas ražošanai,
skatoties pēc sava vecuma, no 5 līdz 10%. Tā tad izbarojot lopiem
rudzus vai citu labību, 85—95% tās sadeg dzīvnieka organismā un
tikai 5—15% pārvēršās citā cilvēkam derīgā produktā. Tāpat pie

*) Romas starptautiskā institūta ekonomisko rakstu sērija 1929. g. 10. numurā.

hede, lai nobarotu cūku ar 60 kg lielu ēšanai derīgas gaļas svaru, tad priekš tā ir jāpatērē 265 kg labības un 450 litru vājpiena, kas satur 45,3 kg proteīna, 6,81 kg tauku un 205,35 kg ogļhidratu, jeb kopā 1.091.000 kaloriju. Nobarotās cūkas gaļa satur 6,6 kg proteīna, 19,8 kg tauku, kuŗu vērtība ir 211.000 kalorijas. Izlietotā barība saturēja 1.091.000 kaloriju, bet iegūtā gaļa tikai 211.000 kalorijas. Tā tad zudumā aizgājušas 880.000 kalorijas, kas iztaisa 81% no izlietotās barības kaloriju vērtības. Tik neizdevīgi ir no tautsaimniecības viedokļa izbaŗot mājlopiem tādus produktus, kuŗi ir jau noderīgi cilvēka patēriņam. Lopu barībai tā tad jāizlieto tādi materiāli, kuŗus cilvēks tieši patērēt nevar, kā salmi, siens, zāle, rauši un citi atkritumi. Ja pie šo produktu pārstrādāšanas pienā un gaļā tikpat liels kaloriju daudzums iet zudumā, tad ar to gribot negribot ir jāsamierinajas, jo bez tādas pārstrādāšanās cilvēks tos tikpat nevar tieši izmantot.

Tādēļ no tautsaimniecības viedokļa skatoties, maizes labība nav vis izbaŗojama lopiem, bet izlietojama tās tiešam nolūkam — cilvēku uzturam. Maizes labības izbaŗošana lopiem notiek tikai tautsaimnieciski neveselīgos apstākļos, kad cenas uz to ir tik stipri nokritušās, ka tās izbaŗošana lopiem ir izdevīgāka par pārdošanu un to tad praktizē kā mazāko ļaunumu.

Mūsu uzdevums ir censties panākt veselīgākus tautsaimniecības apstākļus, kur maizes labību vairs nenāktos izbaŗot lopiem, bet to patērētu cilvēki. Iepazīstoties tuvāk ar dažiem lauksaimniecības oikonomiskiem jautājumiem būs jānāk pie slēdziena, ka mums patiešām ir jā rūpējās par veselīgāku oikonomisku apstākļu radīšanu, pie kuŗiem tādas neveselīgas parādības, kā maizes labības izbaŗošana lopiem, mūsu lauksaimniecībā izzustu un mēs tanī sastaptu tikai tautsaimnieciski lietderīgu rīcību.

Tādēļ tālāk apskatīsim dažas tādas tautsaimnieciskas parādības, kuŗas mūs uz to piespiedīs.

5. Lauksaimniecības raŗojumu pārprodukcija.

Gandrīz visus pēckaŗa gadus lauksaimniecība visā pasaulē atrodās zem tās raŗojumu pārprodukcijas sloga, kuŗš ar katru gadu paliek vairāk sajūtams un dažām nozarēm ir radījis tīri katastrofiskus apstākļus. Daži lauksaimniecības oikonomisti apgalvo, ka jau pēdējos gados pirms pasaules kaŗa dažās lauksaimniecības

nozarēs esot bijusi jūtama pārprodukcija. Pasaules kara laikā lauksaimniecības attīstībā ienesa dziļas pārmaiņas.

No paša kara sākuma, sakarā ar cilvēku un zirgu mobilizāciju, karojošās valstīs lauksaimniecības ražošanas spējas stipri sašaurinājās. Jo ilgāk vilkās karš, jo vairāk panīka karojošo valstu lauksaimniecība. Arī Eiropas neutrālās valstīs lauksaimniecībai nācās ciest, jo pilsētās strauji attīstījās rūpniecība eksportam uz karojošām valstīm un tūkstoši laukstrādnieku devās no laukiem uz pilsētām, lai atrastu izdevīgākus darba apstākļus un labāku atalgojumu tik strauji augošā rūpniecībā. Kara laikā apstākļi ne tikai nesašaurināja pieprasījumu pēc lauksaimniecības produktiem, bet to vēl pastiprināja. Līdz ar to ne tikai karojošās, bet arī neutrālās valstīs radās liels pārtikas produktu trūkums un cenas uz tiem stipri sacēlās. Augstās lauksaimniecības ražojumu cenas veicināja lauksaimniecības attīstību koloniju zemēs. Sabiedroto valstu valdības visādi veicināja lauksaimniecības produktu pastiprinātu ražošanu Z. A. Savienotās valstīs, Kanadā, Austrālijā, Dienv. Amerikas valstīs, tā ka karam beidzoties koloniju zemēs bija radušies jauni plaši lauksaimniecības apgabali ar miljoniem hektaru jaunu sējumu platības un lielu skaitu jaunu ganāmu pulku. Kad karš beidzās, šie jaunie lauksaimniecības apgabali turpināja strādāt un laist pasaules tirgū savus ražojumus. Pēc kara beigšanās armijas demobilizējās un miljoni cilvēku par jaunu atgriezās lauksaimniecībā, lai turpinātu savu agrāko darbu lauksaimniecības produktu ražošanā. Arī kara laika rūpniecība apstājās un miljoni strādnieku Eiropā palika bez darba. Pa kara laiku gan daudzās valstīs bija jūtams pārtikas trūkums, bet miera laika apstākļiem iestājoties to drīz vien novērsa. Eiropas valstu lauksaimniecība sāka atgriezties pie sava miera laika stāvokļa, un viņas ražošanas spējas strauji pieauga. Tagad lauksaimniecības produktu ne tikai vairs netrūka, bet pavisam otrādi — pasaules tirgū radās lauksaimniecības produktu pārpalikums, un cenas uz tiem sāka strauji kristies. Savu kulminācijas punktu lauksaimniecības produktu cenu pieaugums sasniedza 1920. g. janvārī, kad Anglijā dažādu lauksaimniecības produktu caurmēra indekss bija 300 jeb cenas bija 3 reizes augstākas par miera laika līmeni. Pēc tam sākās cenu krišanās, kura turpinājās līdz pašam pēdējam laikam. Taisni pagājušos mēnešos mums vajadzēja piedzīvot tik sāpīgi sajūtamo cenu krišanos uz sviestu. Viss notecējušais gads ir bijis taisni katastrofisks labības cenām. Cenu krišanās uz dažādiem lauksaimniecības produktiem, ko pēdējos gados novērojam, ir lauksaimniecības ražojumu

pārprodukcijas tiešas sekas. Visās kaut cik civilizētās zemēs lauksaimnieki piesavinājas moderno lauksaimniecības tehniku, kuŗa dod iespēju pacelt lauksaimniecības ražošanas spējas. Agrāko patriarchyalo attiecību vietā, kur lauku iedzīvotāji ražoja galvenā kārtā savu pašu vajadzību apmierināšanai un tikai daļu produktu laida tirgū, tagad visur lauksaimniecībā ieviešas kapitālistiskās ražošanas gars — ražot galvenā kārtā tirgum un ražot pēc iespējas vairāk, lai līdz ar to pēc iespējas vairāk nopelnītu.

Lai raksturotu lauksaimniecības produktu pieaugumu, kuŗš ir novedis pie pārprodukcijas, pievedīšu šeit dažus skaitļus, ko jaunākā laikā ir publicējis angļu žurnāls „Statist“. No šiem datiem redzams, ka salīdzinot ar 1900. gadu, 1929. gadā Kanadā, Argentīnā un Austrālijā aŗamzemes daudzums bijis pieaudzis par 200%, pie kam kviešu sējumu platība pieaugusi par 300%. Pasaules sviesta eksports 1924./28. g., salīdzinot ar 1909./13. gadu pieaudzis, pēc prof. Rittera aprēķina, par 40%. Pēdējos gados sviesta eksports ir vēl tālāk stipri pieaudzis un kviešu pārpalikumi starptautiskā tirgū sniedzās pie 20 miljoniem kvintalu, kas norāda uz šā raţojuma lielu pārprodukciju. Jau vairākus gadus ļoti liela pārprodukcija novērojama starptautiskā cukura tirgū un cenas uz to turas ļoti zemas. Tā pamazām pārprodukcija iestājas visās lauksaimniecības nozarēs un sagādā lauksaimniekiem milzīgas grūtības, jo raţojumus nākās pārdot zem pašizmaksas cenas, caur ko ir jācieš lieli zaudējumi. Novērst lauksaimniecības pārprodukciju, no kuŗas tagad cieš visas pasaules lauksaimniecība, būs laikam ļoti grūti. Šis jautājums ir pārrunāts dažādos starptautiskos kongresos; šā jautājuma iztīrāšanai šā gada janvāra sākumā Tautu savienība sasauca Ņeņevā speciālu lauksaimniecības lietpratēju konferenci, kuŗā ņēma dalību pārstāvji no kādām 25 valstīm. Šai speciālistu konferencei bija uzstādīts uzdevums noskaidrot, kā novērst lauksaimniecības krīzi, no kuŗas tagad cieš visa pasaule. Speciālisti apspriedās vairākas dienas, bet uzstādītā jautājuma atrisināt tiem neizdevās, tie nevarēja vienoties ne par vienu reālu projektu, kuŗš varētu sekmēt lauksaimniecības krīzes novēršanu. Par lauksaimniecības raţojumu pārprodukcijas un līdz ar to lauksaimniecības krīzes novēršanu ir izstrādājis projektu pazīstamais šveices profesors E. Laurs. Pēc Laura projekta atsevišķo lauksaimniecības produktu, kā kviešu, kukurūzas, sviesta, siera un citu, raţotājiem jāapvienojās starptautiskos pūlos jeb karteles, kuŗi tad rēgulētu attiecīgā produkta eksportu un cenas, kā arī rūpētos par raţas pārpalikuma tādu izlietošanu, kas neved pie

cenu sabrukuma. Tā tad pēc prof. Laura domām tikai ar starptautisku pūlu dibināšanu ir izredzes uzlabot lauksaimniecības produktu cenas starptautiskā tirgū.

Bet lai varētu runāt par lauksaimniecības ražojumu starptautiskiem pūliem, papriekšu šo produktu ražotājiem jāizveido līdz lielai pilnībai sava organizācija atsevišķo valstu robežās. Pagaidām starptautiskos kongresos iet vēl runa tikai par tiem priekšdarbiem, kuri nākotnē varētu novest pie starptautisku pūlu dibināšanas. Ka visas zīmes to rāda, tad šīs organizēšanās gala mērķis tik drīzi sasniedzams vēl nebūs un lauksaimniecībai vēl ilgāku laiku būs jācieš no pārprodukcijas un zemām produktu cenām pasaules tirgū. Ar šiem apstākļiem ir jāreķinās katram, kurš grib domāt par mūsu lauksaimniecības turpmāko izveidošanos.

6. Saimnieciskais nacionālisms.

Saimnieciskais nacionālisms ir mācība, pie kuŗas jaunākā laikā pieturas gandrīz visas valstis savā saimnieciskā politikā. Pēc šās mācības valstij jācenšas pašai saražot visus tos produktus, kuŗi nepieciešami tās iedzīvotājiem, it sevišķa vērība griežama uz to, lai valsts varētu iztikt ar iekšzemē ražotiem lauksaimniecības produktiem. Uz tādu rīcību spiež kā politiski, tā arī saimnieciski apstākļi. Jaunākā laikā visas valstis cenšas savu lauksaimniecību attīstīt tik tālu, lai tanīs produktu ieviešana vairs nebūtu vajadzīga. Šādu rīcību, starp citu, motivē ar nepieciešamību nostiprināt valsts drošību. Ievērojams Francijas lauksaimniecības darbinieks un bijušais ministrs Viktors Borē starp citu raksta, ka varot turēties pretī ienaidniekam pat bez municijas, bet bez maizes pretošanās neesot iespējama.

Pēckāra gados Eiropas valstīm ir jāizved liela saimnieciska pārkārtošanās. Līdz pasaules kaŗam Eiropas valstīm bija ziedoša rūpniecība, kuŗa lielu daļu no saviem ražojumiem sūtīja uz Krievju, Ķīnu un dažādām koloniju zemēm, kur tos varēja ar labu peļņu pārdot. Šās valstis savukārt bija ļoti izdevīgas noņēmējas lauksaimniecības produktiem un agrārās valstis tur varēja izdevīgi pārdot savas zemes ražojumus. Tagad apstākļi ir krasi mainījušies. Agrāk tik plašais Krievijas tirgus tagad vairs pavisam maz var noņemt Vakarēiropas rūpniecības ražojumus. Arī Ķīnas tirgus ir sabrucis tur notiekošo juku dēļ. Nemieri arī Indijā, kuŗi pa daļai tieši vērsti pret importējamiem rūpniecības ražojumiem. Citas koloniju zemes pašas attīsta savu rūpniecību un norobežojas no Eiropas

valstu rūpniecības ražojumiem. Šo apstākļu dēļ Eiropas rūpniecības zemēs, kā Vācijā, Anglijā, Austrijā un citur, ir iestājusies smaga saimnieciska krīze. Rūpniecība sašaurinājas, miljoni strādnieku paliek bez darba un jāuztur valstij. Pēc pēdējām ziņām Anglijā bezdarbnieku skaits jau sniedzas pāri par 2 miljoniem, bet Vācijā tas pārsniedz 2.800.000. Šās valstis pūlās atrast darbu saviem bezdarba strādniekiem, tāpat lielas rūpes dara līdzsvara uzturēšana ārējās tirdzniecības bilancē, kuŗa rūpniecības ražojumu eksportam sašaurinoties paliek arvienu pasīvāka. Pie tādiem apstākļiem tad arī ir saprotama piesliešanās oikonomiskā nacionālisma ideoloģijai, kuŗas centieni iziet uz importa ierobežošanu un visu nepieciešamo produktu ražošanu pašu zemē, lai tādā kārtā gādātu darbu saviem bezdarbniekiem un uzlabotu ārējās tirdzniecības bilanci. No dienas laikrakstu informācijas mēs jau zinām, cik enerģiski un konsekventi visas valstis cenšas norobežoties no importējamiem produktiem. Sevišķi asa cīņa tiek vesta pret lauksaimniecības produktu importu. Laikraksti pastāvīgi nes arvienu jaunas ziņas par jauniem agrārmuītu paaugstinājumiem vienā vai otrā valstī. Agrārās muitas tagad visur ir saceltas ļoti augstu. Ar to vien neapmierinājas un vienā otrā valstī ir jau izdoti noteikumi par dažu lauksaimniecības ražojumu importa pilnīgu noliegšanu. Pie tirdzniecisko līgumu slēgšanas tagad ar muitas likmes noteikšanu vien vairs neaprobežojas, bet tagad ir parasts līgumā fiksēt pat ražojumu kvantumu, kādu līgumu slēdzošā valsts atļaus ievest.

Cīņu pret svešu zemju produktiem neizved tikai valdības vien ar muitas tarifiem un tirdzniecības līgumiem, bet tirdzniecības līgumu cīņās ņem dalību pat visa tauta, draudēdama ar kādas citas valsts ražojumu boikotu.

Šādai rīcībai ir pilnīgi konkrēti panākumi. Katra valsts cenšas pēc iespējas vairāk saimnieciski noslēgties, caur ko starptautiskās tirdzniecības apgrozījumi samazinājas, preču eksports atduras uz pieaugošām grūtībām. Arvienu nelabvēlīgāki apstākļi paliek arī starptautiskā lauksaimniecības produktu tirgū. Galvenās lauksaimniecības produktu importētājas zemes Vācija un Anglija ar visiem spēkiem pūlas šo importu sašaurināt. Vācija to grib panākt ar savas lauksaimniecības ražošanas spēju pacelšanu, bet Anglija grib sev vajadzīgos lauksaimniecības ražojumus importēt tikai no savām kolonijām un šai virzienā attīsta ļoti enerģisku darbību. Pie tādiem apstākļiem lauksaimniecības produktu pasaules tirgus it kā draud sašaurināties, bet šo produktu eksports tai pašā laikā nemitīgi pieaug. Visās zemēs redzam diametrāli pretējus

un nesamierinamus centienus — no vienas puses visi cenšas norobežoties no citu zemju lauksaimniecības produktiem un to importu izbeigt, un tai pašā laikā visi cenšas attīstīt lauksaimniecības produktu eksportu.

Mūsu lauksaimniecības produktu eksportā galveno lomu spēlē sviests, tādēļ daži vārdi sakami par šā produkta eksporta izredzēm un tirgus stāvokli.

Kā tas mums visiem ir zinams, taisni tekošā gadā sviesta cenas ir pārdzīvojušas katastrofisku krišanos, kāda parādība ir vienkārši izskaidrojama ar šā ražojuma pārprodukciju. Pagājušā 1929. gadā galveno sviesta eksportētāju zemju eksports sasniedza 513.282 tonnas pret 488.751 tonnu 1928. gadā. Tagad sviesta eksports ir jau apmēram divreiz tik liels, kā bija pirms pasaules kara. Sviesta importa zemju skaits samazinājas. Francija, kuŗa agrāk bija diezgan ievērojama sviesta importētāja, tagad pate ir sākusi šo produktu eksportēt. Sviesta importu taisās izbeigt Šveice, to pašu grib darīt arī Beļģija, kuŗa pate izdara jau mēģinājumus ar sviesta eksportu.

Pašlaik Eiropā ir tikai 2 nopietnāki sviesta importieri — Anglija un Vācija. 1929. gadā Anglija importēja 325.469 t., Vācija 133.367 t. Agrāk abu šo valstu sviesta imports diezgan strauji pieauga, it sevišķi Vācijā, bet 1929. g. pieaugums jau ir mazs. Vēl ļaunāks stāvoklis ir palicis šogad, jo pirmos 5 mēnešos, salīdzinot ar tiem pašiem pag. gada 5 mēnešiem, Anglijas sviesta imports ir samazinājies no 148.962 t. uz 148.607 t., bet Vācijas imports pa to pašu laiku samazinājies no 52.291 t. uz 48.228 tonnām.

Šā gada pirmos 7 mēnešos Anglijas sviesta imports arī samazinājies, salīdzinot ar 1929. g. pirmiem 7 mēnešiem.

7. Lauksaimniecības ražojumu dempings.

Pie tiem ļaunumiem, ko lauksaimniecībai nodara vispārējā ražojumu pārprodukcija un saimnieciskais nacionālisms, pēdējos gados tās postu vēl vairāk pastiprina lauksaimniecības ražojumu dempings. Viena otra valsts savu lauksaimniecības produktu pārpalikumu laiž pasaules tirgū ar izvedprēmiju palīdzību un caur to jau tā zemās cenas nosīt vēl vairāk.

Lauksaimniecības ražojumu dempinga ideoloģija balstās uz Amerikas lauksaimniecības speciālistu izdarītiem pētījumiem par lauksaimniecības produktu cenām. Šie pētījumi ir noskaidrojuši,

ka lauksaimniecības produktu cenas atbilstu to ražošanas izdevumiem, un tā tad varētu uzskatīt par normālām, tādā gadījumā, ja produktu tiktu saražots taisni tik daudz, cik tirgus pieprasa. Ja saražoto produktu daudzums nesedz visas tirgus prasības, tad cenas stipri saceļas, bet ja produktu daudzums kaut nedaudz pārsniedz iekšzemes tirgus prasības un šo, kaut nelielo, pārpalikumu vajag laist pasaules tirgū, tad izrādās, ka visas ražojumu masas cena iekšzemē noslid līdz tādām līmenim, par kādu pasaules tirgū var pārdot to ražas pārpalikumu, ko nevar uzņemt vietējais tirgus. Tālāk Amerikas pētījumi ir noskaidrojuši, ka lauksaimniecības produktu cenas stipri svārstās atkarībā no ražas lieluma, un rezultātā sliktas ražas gados par mazo ražu lauksaimnieks ieņem vairāk, kā labos gados par lielo ražu. Šo patiesību illūstrē ar dažiem faktiem no pagājušo gadu piedzīvojumiem. Par 12 miljonu balles lielu kokvilnas ražu, to pārdodot, lauksaimnieki ieguvuši 1.600.000.000 dol., bet par 16 miljonu balles lielu ražu citā gadā iegūts tikai 1.250.000.000 dol.; ražas pieaugums par 33% novedis pie ražotāju kopienākuma samazināšanās par 22%. 1924. gadā kartupeļu raža Z. A. Savienotās valstīs bijusi par 20% augstāka par caurmēra ražu, un lauksaimnieki kartupeļus pārdodami ieguvuši par tiem 64 centus par bušeli. 1925. gadā kartupeļu raža bijusi par ¼ mazāka, caur ko kartupeļu cenas sacēlušās par 200%. Uz šo konstatēto faktu pamata Amerikas speciālisti pamato veselu mācību par lauksaimniecības produktu cenu regulēšanu. Saskaņā ar šo mācību valstij vajag rūpēties par to, lai lauksaimniecības produktu pārpalikumu varētu eksportēt un iegūt par to pēc iespējas izdevīgāku cenu, jo tā cena, ko iegūst par ražas eksportējamā daļu, nosaka cenas augstumu arī visai tai ražas masai, kuŗa apgrozās iekšzemē. Tā tad, ja valstij izdodās ar izvedprēmiju palīdzību mākslīgi uzlabot eksportējamās nelielās ražojumu daļas cenas, tad līdz ar to par tādu pašu procentu tā paceļ cenu visai tai milzīgai ražas masai, ko pārdod un izlieto iekšzemē. Šī amerikāņu mācība par ražas pārpalikuma izvērtēšanu, nolūkā uzlabot ražojumu cenas iekšzemē, pēdējos gados ir atradusi sekotajas dažādās Eiropas valstīs. Lai uzturētu cenas kautcik normālā augstumā uz lauksaimniecības ražojumiem iekšzemē, valdības ar izvedprēmiju palīdzību cenšas atbrīvot valsti no ražas pārpalikuma, lai šis pārpalikums nespiestu uz leju cenas iekšzemē. Šādu paņēmieni plašos apmēros notecējušā lauksaimniecības gadā pielietoja Vācija un Polija pie savu rudzu ražas pārpalikuma eksporta, ar šā paša paņēmiena palīdzību Francija eksportēja savu kviešu miltu pārpalikumu. Valstis, kuŗas

šo paņēmieni pielietoja, ar tā palīdzību pārplūdināja citas zemes ar saviem ražojumiem par stipri pazeminātām cenām un līdz ar to jau tā zemo pasaules tirgus cenu attiecīgam produktam nospieda vēl zemāk. Lauksaimniecības produktu eksportēšana ar izvedpremiiju palīdzību pēdējos gados ir praktizēta no vairākām valstīm. Arī mēs esam šo virzienu akceptējuši, pieņemdami likumu par ievēdlēsēm uz miežiem, auzām, āboliņa sēklām un dažiem labības pārstrādājuma produktiem. Lauksaimniecības ražojumu eksportu ar izvedpremiiju palīdzību jeb dempingu dēvē par negodīgu konkurenci, un vairākas valstis ir spērušas speciālus soļus, lai pasargātu savas zemes lauksaimniecību pret dempinga jeb negodīgās konkurences ļauno darbību.

Pats par sevi saprotams, ka paasinoties konkurencei, pasaules tirgū dempinga sistēmas pielietošana ies plašumā. Caur to cenas uz lauksaimniecības produktiem pasaules tirgū vēl vairāk nokritīs un lauksaimniecības produktu eksportēšana paliks arvienu grūtāka. Dempinga sistēmas izplatīšanās uzliek dažādu valstu valdībām rūpes par savas zemes lauksaimniecības sargāšanu pret tā graužošo darbību.

8. Mūsu lauksaimniecības turpmākā izveidošanās.

No faktiem un parādībām, ko augstāk esam konstatējuši, varam formulēt tagad dažus slēdzienus attiecībā uz mūsu lauksaimniecības turpmāko virzienu. Kā jau šī raksta sākumā aizrādīts, pēckara gados mēs savai lauksaimniecībai centamies piedot noteiktu lopkopības-piensaimniecības virzienu, kurš balstīts uz sviesta, bekona, olu un citu produktu eksportu. Lopkopībai vajadzēja palikt par mūsu lauksaimniecības galveno nozari, un viņas ražojumu eksports būtu viens no visgalveniem mūsu lauksaimniecības ienākuma avotiem. Lopkopības lomu mēs gribējām tik lielā mērā izcelt, ka otrai svarīgākai lauksaimniecības nozarei — graudkopībai būtu tikai jāapkalpo lopkopības vajadzības, graudkopības ražojumu izvērtēšanai vajadzēja notikt caur lopkopību. Ražotie graudi pēc šī uzskata nebūtu vis laižami tirgū un pārdodami cilvēku uzturam, bet labāk pašā saimniecībā izlietojami kā spēkbarība piena govīm, vai arī bekona cūku nobarošanai. Tagad mūsu lauksaimniekiem arvienu skaidrāka paliek doma, ka tāda šaura vienpusība nevar nodrošināt iespējami augstāko atmaksāšanos, un tagadējās pārprodukcijas, saimnieciskā nacionālisma un dempinga laikā tāda vienpusība var palikt pat ļoti bīstama, jo var novest pie smagiem sa-

strēgumiem un grūtībām ne tikai lauksaimniecībā, bet arī visā valsts saimniecībā. Cik izdevīga pate par sevi arī nebūtu lopkopība un piensaimniecība, tā tomēr nevar nodrošināt mūsu lauksaimniecībai visu nepieciešamo ienākumu daudzumu, un tai ir vajadzīgi vēl ienākumi no citām nozarēm. Pēc pēdējās lauksaimniecības skaitīšanas datiem Latvijā ir ap 675.000 slaucamu govju, bet lauksaimniecībā nodarbināto iedzīvotāju ap 750.000. Tā tad uz katru lauksaimniecībā strādājošo neiznāk pat pa vienai piena govij. Pieņemot vienas govs caurmēra izslaukumu uz 1500 litriem gadā un pielaižot, ka visu šo pienu var izvērtēt par 12 sant. litrā, — brutto ienākums no vienas govs vienā gadā iznāk tikai 180 latu. Kaut arī bez piena vēl nāktu klāt citi ienākumi no pārdotiem teļiem un brāķa govīm, kā arī ienākumi no cūkkopības, tomēr arī kopsummā ienākumi no visiem lopkopības posteņiem nevar būt tik lieli, lai lauksaimniecība būtu ar tiem pietiekoši nodrošināta. Lopkopības turpmākā attīstība ir pilnā mērā atkarīga no tā barības daudzuma, ko mūsu saimniecības spēj saviem ganāmiem pulkiem sagādāt. Lopbarības daudzumu var pavairot lauku ražu un pļavu ražības uzlabošana. Bet šī uzlabošana ir iespējama tikai pakāpeniski, līdz ar to arī lopbarības daudzums var tikai pakāpeniski pieaugt un šai ziņā nekādus lēcienus taisīt visas valsts apjomā nav iespējams. Lopkopība pakāpenīgi attīstīsies, tās ražošanas spējas pieaugs un ienākumi no tās vairošies, par to mums ir jārūpējas ar visiem spēkiem. Bet tomēr ar lopkopības ienākumiem vien mūsu lauksaimniecība iztikt nevarēs. Lai lopkopība vien varētu sagādāt visu mūsu lauksaimniecībai nepieciešamo ienākumu daudzumu, tad sviesta un citu lopkopības produktu eksportu mums vajadzētu vēl daudzkārtīgi pavairot, kas katrā ziņā atdurtos uz lielām grūtībām, jo mēs jau no iepriekš pievestiem faktiem zinām, ka pārprodukcija uz lopkopības ražojumiem pasaules tirgū pieņemamas un jaunu lielu sviesta un bekona kvantumu eksports tuvākā nākotnē varētu atdurties uz pārāk nopietnām grūtībām. No visa tā mēs varam veidot atzinumu, ka līdztekus lopkopībai mums ir nepieciešami izveidot par nopietniem ienākuma avotiem arī citas nozares, no kurām nopietnāko vērību pelna graudkopība, tad cukurbiešu kultūra, dārzkopība un citas sīkākas nozares. Pats par sevi saprotams, ka arī uz priekšu lopkopība paliks kā pirmā un galvenā nozare, jo ar lopkopības ražojumiem mēs arvienu vēl varēsīm sacensties pasaules tirgū, varēsīm tos eksportēt, turpretim uz labības eksportu izredzes var būt tikai vēl ļoti vājas. Tā tad lopkopības lielā loma mūsu lauksaimniecībā paliek

neapstrīdama, tās veicināšanai izlietojamo enerģiju un līdzekļus mēs nebūt vājināt nedrīkstam, lopkopības pacelšanas darbs jāturpina ar visiem mūsu rīcībā esošiem spēkiem un līdzekļiem. Bet līdztekus tam visā nopietnībā jāstājas arī pie graudkopības turpmākās izkopšanas. Tagad, kur ar valdības izdotiem jauniem likumiem par labības tirgus kārtošānu mūsu iekšzemē audzētai labībai ir nodrošināta noņemšana par cenu, kuŗa segtu ražošanas izdevumus, graudkopības izkopšanas darbs sola teicamus panākumus, un pie tā ir jāstājas bez kavēšanās. No vienpusīga lopkopības virziena, pie kuŗa gribējam turēties, mums ir jāpāriet uz vispusīgu lauksaimniecību, kur būtu izkoptas visas tās nozares, kuŗas ražojumiem nodrošināta izdevīga izvērtēšana vai nu iekšzemes tirgū, vai arī ārzemēs. Nav teikts, ka katrai lauku saimniecībai vajadzētu palikt par vispusīgu un visas šās kultūras attīstīt. Te vēlams specializēšanās pēc atsevišķām saimniecībām un veseliem novadiem un apgabaliem, atkarībā no zemes, klimata, oikonomiskiem un citiem apstākļiem. Līdz šim mūsu lauksaimniecība savu galveno uzmanību vērta uz eksportu. Ņemot vērā tās grūtības, kuŗas lauksaimniecības produktu eksportam pēdējos gados ir radušas pasaules tirgū, un rēķinoties ar to, ka šīs grūtības uz priekšu var palikt vēl lielākas, mūsu lauksaimniecībai sava galvenā uzmanība ir jāvērs uz salīdzinot plašā iekšzemes tirgus apkalpošanu un tādēļ vispirmām kārtām jāražo tie produkti, ko prasa mūsu iekšzemes tirgus. Uz priekšu tāds stāvoklis vairs turpināties nevar, ka mūsu lauksaimniecība centās apkalpot pasaules tirgu, bet iekšzemes tirgu ļāva tik plašos apmēros izmantot citu zemju lauksaimniekiem. Arī mums ir jāpāriet uz saimnieciskā nacionālisma principiem un jācenšas pašiem saražot visi tie produkti, kuŗi mūsu valstij ir nepieciešami, atstājot importu tikai tādiem ražojumiem, kuŗus mūsu klimata apstākļu dēļ paši iegūt nevaram, kā piem. kokvilnu, kaučuku u. c. Mūsu valsts saimnieciskās politikas uzdevumam ir jābūt iekšzemes tirgus nodrošināšana mūsu pašu lauksaimniecībai. Šis tirgus ir jāorganizē un jākārt ar lielu enerģiju, lai mūsu lauksaimniecība savus ražojumus tanī varētu pārdot par cenām, kuŗas segtu vismaz ražošanas pašizmaksu. Kad savu iekšzemes tirgu būsim nokārtojuši un nodevuši mūsu pašu lauksaimniecībai tā apkalpošanu, tad beigsies svešu zemju lauksaimniecības produktu milzīgais imports un mūsu valūta vairs neplūdīs par tiem prom uz ārzemēm. Mūsu lauksaimniecībai tad radīsies jauni spēcīgi ienākumu avoti un tā varēs brīvāk uzelpot. Lauksaimniecības krīze pazaudēs savu asumu, atspīrgs līdz ar to arī mūsu rūpniecība un tirdzniecība, saimnieciskā dzīve

visā valstī atveseļosies. Viss tas, kas šeit tēlots, nebūt nav jāuzskata par fantazējumu, bet gan drošu paredzējumu. Jau daudreiz oikonomisti ir uzsvēruši, ka saimniecisko grūtību novēršana, no kuŗām valstī cieš visas saimnieciskās nozares, ir jāiesāk ar lauksaimniecības apstākļu uzlabošanu, ar tirgus rašanu lauksaimniecības ražojumiem un ražošanas izdevumus sedzošu cenu nodrošināšanu. Un šis uzdevums vislabāk ir veicams tādā ceļā, ka iekšzemes tirgus apkalpošanu nodod savas zemes lauksaimniecībai, sašaurinot līdz pēdējai iespējai citu zemju lauksaimniecības ražojumu importu. Šai virzienā tagad strādā ar pavisam niecīgiem izņēmumiem visās zemēs, arī mums tikai atliek nostāties uz šī paša pārbaudītā un vispār atzītā ceļa.

Mūsu valsts tuvākam un nopietnākam saimnieciskam uzdevumam ir jābūt: panākt vispusīgu lauksaimniecību, kuŗa apgādātu mūsu zemi pēc iespējas ar visiem tai nepieciešamiem lauksaimniecības ražojumiem. Šai iekšzemes tirgū lauksaimniecības ražojumu cenām jāturas tādā augstumā, lai atmaksātos šo produktu ražošana. Tālāk valstij ir jārūpējas par to, lai lauksaimniecības ražojumu pārpalikums atrastu noņemšanu pasaules tirgū. Ja mūsu lauksaimniecības ražojumu eksports atdurtos uz grūtībām, tad valsts uzdevums ir palīdzēt tās pārvarēt. Arī šai ziņā mēs varam sekot citu zemju paraugiem un izlietot viņu jau praksē pārbaudītos paņēmienus. Tā kā cenas pasaules tirgū uz lauksaimniecības produktiem turas zemas, tad valdības piemaksas var izrādīties par pilnīgi nepieciešamām. Ja mūsu lauksaimniecība būs uzņēmusies apkalpot iekšzemes tirgu, tad piemaksas pie tās pārpalikuma eksporta nebūs tik lielas, kā valsts nespētu tās maksāt, jo iekšzemes tirgus nodrošināšana savas zemes lauksaimniecības ražojumiem stiprinās ne tikai pašu lauksaimniecību, bet arī visu valsti.

L'orientation nouvelle dans l'agriculture de Lettonie.

(Résumé).

Dans les derniers dizaines d'années l'agriculture lettone a subi plusieurs fois le changement de son orientation. Pendant ce dernier laps de temps l'agriculture de Lettonie a été dominée par une orientation tendant à l'élevage du bétail et à la production laitière. Au même temps que la Lettonie a commencé l'application des méthodes modernes à l'agriculture, tous les cultivateurs avaient pour tâche principale d'intensifier l'élevage et la production laitière et d'en faire une source essentielle des revenus. L'activité de premiers agronomes a été couronnée par des résultats bien tangibles. La grande partie des cultivateurs acceptait les nouvelles méthodes et passait avec toute vigueur à l'intensification de l'élevage et de la production laitière. Pour faciliter le développement de l'agriculture lettone par une activité bien uniforme et sur une échelle la plus vaste il furent fondées les sociétés agricoles, et c'est surtout depuis 1906, époque à laquelle fut fondé la Société Centrale de l'Agriculture de Lettonie. La fondation des sociétés agricoles dans les endroits du pays a eut lieu déjà au cours des années 1870—1880.

Au cours de dernières années avant la guerre les prix des produits laitiers et de la viande ont été assez satisfaisants, et, par suite, les cultivateurs se tournaient du côté de l'élevage et de la production laitière. Les diverses initiatives pour l'élevage du bétail marchaient à pas de géant, de sorte qu'il y eut en Lettonie, au commencement de la guerre, des sociétés suivantes: 200 sociétés agricoles, 294 sociétés de contrôle du bétail, 88 sociétés coopératives laitières, 236 sociétés de crédit mutuel et assez grand nombre d'autres espèces de sociétés agricoles. Dans les dernières années avant la guerre l'affermage a pris donc une direction vers l'élevage du bétail et la production laitière, mais au cours des premières années après la guerre l'attention des cultivateurs lettons avait été portée sur la culture du lin et des céréales. Mais les prix des cultures en question tombaient rapidement, et, par suite, les cultivateurs donnaient de nouveau l'avantage à l'élevage du bétail.

Les spécialistes agricoles recommençaient de vive force de faire une propagande en faveur de cet élevage et de la production laitière. On peut dire qu'à cette époque tous les cultivateurs progressifs étaient en train de poursuivre la transformation de l'affermage dans la direction visée. Au moment de la baisse des prix des céréales il surgissait la question de l'avenir de la culture des céréales. Cette question se rapportait à la question de la douane sur le blé. Le froment fut frappé d'une faible douane ayant pour but principal le fisc, mais le seigle, l'orge et l'avoine furent libérés de la douane. Une grande partie des cultivateurs et les spécialistes agricoles estimaient qu'il fallait faire accroître à côté de l'élevage la culture des céréales, et cela devrait être au moins dans une quantité suffisante pour que la Lettonie ne soit pas obligée d'importer le blé étranger. Mais les spécialistes en questions agricoles et ceux qui s'occupaient de la politique agraire disaient que la culture du blé en Lettonie ne peut être à si bon marché que dans les autres pays à climat doux et d'où provient l'exportation du blé à meilleur marché et dont la production est moins chère. Tenant compte de ces conditions les cultivateurs lettons seront obligés de mettre tous ses efforts dans l'élevage et la production laitière, de sorte qu'il est dans l'intérêt des cultivateurs eux-mêmes de s'occuper avec la culture des céréales le moins possible et que le blé du pays soit consommé par la population elle-même et par le bétail. Seulement le surplus du blé produit dans le pays a été recommandé pour la vente et aux prix donnant des bénéfices. Le blé manquant a été prévu d'importer de l'étranger. On a cru que cela donnera plus de profits aux cultivateurs que l'intensification de la culture des céréales dans un pays comme la Lettonie dont les circonstances climatiques ne se prêtent pas à une culture riche. De même on croyait que le blé importé à bon marché servira à nourrir les animaux domestiques, et, selon l'exemple danois, il sera transformé en beurre et autres produits. Dans les années après la guerre l'agriculture de Lettonie avait l'idéologie de cette direction. Par conséquent, tout effort des cultivateurs et des spécialistes agricoles fut porté sur l'intensification de l'élevage et de la production laitière. La situation dans son ensemble était plus favorable à l'élevage des animaux domestiques et pour la production laitière qu'à la culture des céréales. Le rendement agricole se caractérise par des chiffres suivants: le nombre de bêtes à cornes a augmenté de 910,900 en 1923 à 975,100 en 1929; l'exportation du beurre —

de 955,273 kilos en 1922 à 14,830,244 kilos en 1929. La valeur du beurre exporté en 1922 était de 2,700,000 lats, mais la valeur du beurre exporté en 1929 a été évaluée à une somme de 58,768,185 lats. Egalement une augmentation rapide se manifeste pour l'exportation des produits de la viande. Au cours de l'année 1922 elle était d'une quantité de 427,000 kilos, mais en 1927 — de 4,066,000 kilos.

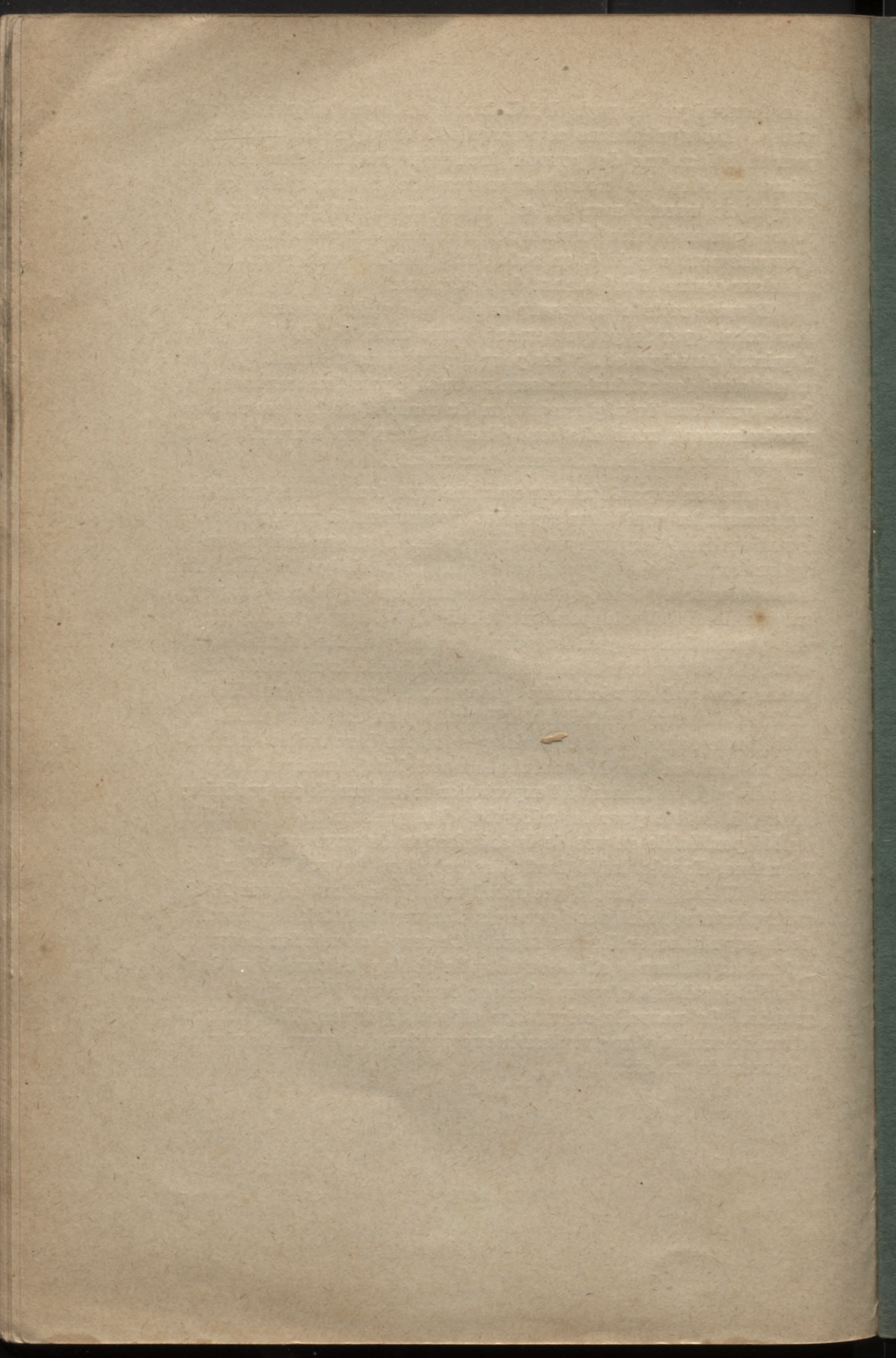
En même temps que l'exportation de divers produits provenant de l'élevage du bétail a augmenté bien rapidement, un mouvement bien prononcé se manifestait en faveur de la fondation de sociétés agricoles de différentes espèces. La Lettonie compte actuellement 431 sociétés agricoles, 720 sociétés de contrôle du bétail qui comprennent 13,858 fermes avec 149,228 bêtes à cornes ou 15,3 p. c. du total du bétail. Sont établies 33 sociétés pour l'élevage de bêtes sélectionnées, 340 stations pour le bétail reproducteur et 539 sociétés laitières dont 469 sociétés sont considérées comme coopératives. En 1928, les sociétés coopératives laitières englobaient 47,346 fermes. Egalement il existe 4 boucheries du bacon dont 3 sont des entreprises coopératives et 1 — entreprise privée.

A l'époque où l'exportation des produits du bétail et laitiers augmentait bien rapidement également a augmenté l'importation des céréales, du sucre et des produits de la graisse américaine. L'importation des articles de consommation a été plus grande que l'exportation des articles des produits du pays. Le blé importé à bon marché ne pouvait pas être consommé entièrement et d'une façon prévue par le bétail. Il surgissait des doutes dans la question de l'approvisionnement en blé et dans le système de l'affermage dominé par l'élevage et la production laitière. Il fallait trouver à côté de l'élevage et de la production laitière d'autres sources de revenus pour améliorer le bilan du commerce extérieur. Une demande de protection pour le blé a cependant rencontré au commencement une vive opposition des consommateurs et dans une partie des cultivateurs trouvant la situation qu'elle est plus avantageuse pour eux. Mais la baisse catastrophique des prix du beurre, les difficultés surgissantes sur le marché extérieur du beurre, l'augmentation de la douane par l'Allemagne sur le beurre, et, par suite, l'élimination du beurre letton sur le marché mondial ont grandement impressionné tous les cultivateurs et spécialistes agricoles, ainsi que les hommes d'Etat. Il n'y avait qu'une chose à faire. si l'on voulait mettre fin à cette aggravation de la situa-

tion économique du pays, il fallait rompre avec l'orientation existante. Les agriculteurs commençaient d'exiger la protection pour le blé en vue de pouvoir trouver le marché dans le pays même et ainsi les nouvelles sources de revenus. En tenant compte du marché mondial et des exigences des cultivateurs et pour apporter de bienfaisantes atténuations dans cette situation le gouvernement a publié, en août 1930, une loi protégeant le blé intérieur contre le blé venant de l'extérieur.

D'après cette loi, tout surplus du seigle et du froment du pays sera acheté par le gouvernement à une taxe de 24 lats pour 1 quintal du seigle et 30 lats pour 1 quintal du froment. Le blé acheté ainsi des cultivateurs sera revendu à prix-fixe aux moulins. Cette questions du réglementation du marché du blé est résolue provisoirement, mais elle sera discutée dans son emsemble à la session prochaine de la Saeima (parlement).

Dans son exposé l'auteur examine aussi les diverses questions concernant les conditions agricoles, notamment la surproduction, le nationalisme économique, dumping etc. L'auteur estime que le nationalisme économique des autres pays oblige la Lettonie d'abandonner à l'heure qu'il est l'orientation actuelle ayant pour but principal le développement exclusif de l'élevage conditionnant une exportation en grandes quantites des produits laitiers et de la viande, et par cela il engendre à la Lettonie la nécessité d'importer plus qu'il est nécessaire également de grandes quantités des céréales, du surce, des fruits etc. Il insiste pour ce que l'agriculture de Lettonie devrait développer sa production dans toutes les branches, et c'est en vue de satisfaire le marché intérieur avec les produits du pays en laissant à l'exportation le surplus de ses produits; surtout il insiste pour la nécessité d'augmenter la production du blé panifiable en vue de la satisfaction du pays avec le pain. De même, d'après lui, il faut faire accroître le production de surce. Il faut, au lieu d'une fabrique déjà existant depuis 1926, avoir plusieurs fabriques de sucre si l'on veut satisfaire les besoins de la population entière en sucre. Ce sera l'orientation nouvelle qui fera améliorer la situation actuelle de l'agriculture et lui donnera la possibilité d'augmenter son rendement d'une façon plus grande. La nouvelle orientation aidera également l'agriculture letton de rendre plus grande son exportation de beurre, de viande de porcs, de lin, etc.

[0.50]

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTĒKA

0305075531

2005-5
L 276